11

AUTORE GIORGIO AUSENDA

I MISHTÉE DI ÓMAN

I pulentée, che y è fay da shcódik (léñ da nishöla fay sü cul fulcìn), y a fawa i óman. Y fawa i cavàñ e i jèrli. Chi a Shcaria ceshtìn y n'ha mai fay nisün. Via da chi y a purtawa e y a vendéva, veñéva pytosht da la Valtulina, da là.

Sa crumpava i jèrli e i barlàsh. Y ewa fay da un ómm. I jèrli y ewa fay dal Cecóna da Shcaria; e i barlàsh dal 'Maya can' da Lanz che l'ewa senza gamba.

I fac da la campaña

Al pashtùu al zunawa 'l còrnu al prim da mac, che l'ewa 'l Pedrìn da Cajàc viżìn a Shcaria. Oñi an y la cambiawa quasi 'l pashtùu. Quél che 'l riwawa da sü dai Muncék (mi 'l zu pö miña in duwa che y è i Muncék). Al pashtùu di vak, quan' che'l veñéwa da via, al mè Pa al ga dawa 'n böc da shta dent a durmì in cà dal Cumün (Vedi 'Béshti').

Quìi che y gh'eva 'n tukét da tèra a y eva shuróni. A ga n'eva ishì, chi a Shcaria che y gh'ewa nagótt e y viwéva da la jurnada e quel pòk che y ciapawa a lawurà la campaña. E da wangà, segà, shtrepà shük, cawà.

Gh'ewa anca i *jenuwés* che y jiràva a fa quìi fac lì. Y nava 'n jir par vedé se y pudewa guadañà 'n quai còss.

A rimbunì al camp al metéwa sótt al jenuwés. D'invèrnu al veñéva a jenàr, febràr, marz, dòpu no parchè dòpu sa va 'nnanz cun la campaña. Dòpu y sa fermava anca chi e y sa maridàwa.

Al mè pòru Pa al ga preparawa 'l furcón e na sarcelóna, e dòpu...'l weñéwa, "Shur sindik, se ma 'mprèshta y arnés, al Manliu al ma faréss lawurà. Ga y rumpi miña". E 'lura al mè Pa al ga y a 'mpreshtava. Al ga diżéva: "La ringrazi parchè intant guadáñi quai coss da mandà a cà a la dóna". E y durmiva dént i' shtala o dent in da l'èra. Y èr y g'ha dent léñ, y g'ha dént y ass, bashtón da fasöö, fasìn, sak, pö ga n'hu fin'a dumán da cüntà sü.

Una camaréta líbera la gh'ewa sémpru e y ga metewa dent i jént véc e pòri che y gh'éwa pìü nisün e quìi che shtantava a wif e y gh'ewa miña da cà. Al Cumün l'éwa ubligàa a métt dént i pòri jént.

I famigli dal paés y ga dawa da manǰà 'n tulinét da lac o al culòshtru, menèshtra, pulénta, un quai öf. L'ewa pruibìi ai puwarétt da na a cercà sü. La mia Mamm la ga dawa mai sòlt, ma menèshtra o café e lac, parchè se y ciapawa danée y nawa a ciucàss.

Quìi jént che veñeva a vent

I òltri y diżéwa: "Chi che ga darém?" E i tušànn: "L'umbrelàtt, al limunàtt, o al strashée, o al muléta, al tulée, al sejunàtt", inzóma 'n pòru da quìi che nawa 'n ǰir e la sìra y nawa dént in d'una quai èra a durmì, quéla che sa nawa dent, che sa batéwa 'l furmént, e che sa métt dént la föya d'autüna par shtarnì (fak al léc) i wak.

Quìi che veñéva a vent i suménz y purtawa i' shpala un sakét da nanz e wün da drée e in mèz l'ewa miña cüżìi. D'una part al teñéwa i suménz pinìn, l'insalata, al predesée, pòrr, cicòria e da l'òltra quìi grant, i vérz, i fażöö, i curnétt e via. Al *sumenzàtt* al gh'ewa 'n sak lónk, l'ewa mèz vèrt chi 'n mèz. E quan' che sa ga cercava i suménz gròss, fażöö, curnét, faf, sük e züchìn e quìi y a metéwa d'una part e quìi da l'insalata, ravanéi, raf, predesée, cicòria, tumàtas, y a tiràwa fö da l'òltra part. E nüm ga cercàwum quel tant e lüü 'l tiràwa föra la mišüra che l'ewa da tòla. Sa nawa a 5 ghéi e dež ghéi da ram. Quan' che sewi 'na tusa 'n pùu püsée granda y sa pagava anca 25 ghéi e via. Al sa ciamawa Jiròlum. Y ewa trìi che nawa a vént i suménz ga n'ewa wün da Lüca, wün da Oshtan e wün da Persótt.

Y veñéwa da Lüca ai prim da marz, anca quìi da San Fedée. Y vużawa: "Al sumenzàtt". Tirawa föra 'n mišürin, cin' ghéi e dež ghéi, gròss cum'è 'n dìi. Oñi sachetìn al gh'ewa sü 'l zò nümar dal wün al derzètt. Al la gualiwava via cunt al dìi. "Gh'è chi 'l sumenzàtt! Oh, vardée, dónn, che gh'è chi al sumenzàtt!" Al wużàwa fö sü la shtrada. Al fawa al ǰir dal paes a wużà. E 'lura nàwum tüc a tö i suménz. Al veñéwa dent da la porta e 'l diżéva: "Tana - la diżéva lüü - sum da Lüca". Parlava 'n dialètt cum'è nüm. "A véñi da Lüca e y è suménz bón parchè y a fém bón parchè da là y lasum marüdà bée i suménz". Al gh'ewa dent 'n quai zik da prunüncia dal zò paés.

La mia Mamm al la ciamava: "Sumenzàtt, viñìi jó che vöi tö i suménz". E quan' che l'ewa chì e y la sentiva parlà a veñéwa anca i

vižìn. "Shura Lisa gh'è chì 'l sumenzàtt?" "Si, vižìn". La mia Mamm na töghéwa paréja parchè nüm na metéwum jó tanta da ròba in da l'òrt. Pö la mia Mamm l'ewa tanta caritatéwula parchè quìi jént y pudewa miňa vék da campáña da lawurà e la ga dawa la ròba da l'òrt, magari 'na branca d'insalata, i còsht, i caròtul, i zükétt. Lüü al fawa ishì da rešéna (in pian) cul dìi. Ogni suménza la gh'ewa al zò mišürìn, e se i ga cercawa presémpiu dež ghéi lüü al fawa düü mišürin. Y gh'ewa miňa da mishtée. Curéva miňa da sòlt.

Al sumenzàtt al vendéva anca shtatuìn da Madónn e da Siñùr e da sant e anca da can. Y ewa béi. La mia Mamm la ma n'ha crumpà[da] wüna da cán che ga mancawa 'n uréja e la g'ha dìi: "Pòduf bée dàmala par nagótt quéshta chi che ga manca 'n'uréja e la crumpa nisün"; e lüü 'l g'ha dìi: "Damò che l'hu purtada fin a chi. Paghémela almeň mèža". E ishì l'ha fay. Al l'ha büttàa wia al mè Albertu parchè ga mancawa l'uréja. Ma prima da bütàl wia g'hu fay un bažìn. L'ewa bèl, veh, l'ewa grant ishì (30 cm.), l'ewa lì bütàa jó (sdraiato), ma l'ewa bèl. Mi ewa finìi i shköl e cuminciawa a nak adrée cul jèrlu.

Y ga ciama i canèshtri. Al zu miňa cusa l'è 'n ceshtìn. Quii grant y ga ciama i cavàñ. Quél che y fa i canèshtri y ga ciama *caneshtràtt*. Na wòlta y ga ciamawa ishì. L'ewa furèsht, al veñéwa, al wužàwa: "Gh'è chi 'l caneshtràtt, dónn, se gh'hii la cavaña róta". Al za metéwa 'n piaza e quan' che l'ewa 'nvèrnu al pizàwa 'n fughét e tüc i jént y ga dava 'na branca da léñ par ün, par ishculdàss i maň. Quan' che l'ewa 'nvernu al veñéwa. D'ishtàa 'l gh'ewa la sua campaña da lawurà, da segà, da sarcelà.

Al veñéwa sü 'n dicémbri, dòpu Natàl, e ishì e quai wòlt in febràr, ma 'l dižéwa: "Shcapém dónn, gh'è sha la primawéra e hém da na a wangà, da mét jó i patáti". "Oeuh, ma la mia cavaña wurarìi bée jushtámala, Funsìn", al sa ciamawa. Y ewa quasi tüc Cavarñìn. Un pùu y ewa da mèža età e 'n pùu y éwa anca juwinòtt che y shcherzawa cui tušànn quan' che y ga purtàwa la cavaña da jüshtà: "Ta sée na bèla tuša e ta la jüshti pròpi bée".

Ceshtìn, mi n'hu mai visht a fay. Veñéva sha wün da Purléza, sa ciamawa Gregòri, che y a wendéwa. Al fawa anca i tawulìn cui shkódik. Al dižéwa: "In cö fu damò tawulìn e duman a fu i cavàñ".

Al fawa pö ishì, al wulzàwa sü un pùu i shpall cum'è da dì: "In cö fu 'shi, e duman fu shò". I shcódik y a purtawa drèe lüü, e pö tanti wòlt al taiyawa i léñ in dal bóshk da Shcaria e y a fawa föra lì 'n piaza 'ntant che'l lawurawa. Da ceshtìn ga n'è da tüc i furmi, anca quadràa, bizhlónk, redunt. Y è fay anca cum'è i öf.

Al *lümmàtt* al nawa a went i lümm. L'ewa un ómm anca lüü, l'ewa bèl da facia, l'ewa 'n bèl ómm izhgarelàa: al nawa 'n pùu zòpp. Al lümmatt al veñéwa da San Pedru Suwéra, jó chi tacàa a Purléza. Al diżéwa: "Crumpéi, dónn, che y è béi fòrt, che nüm y fém frank parchè a 'n dupérum tanti, parchè y pizum in di cròtt a la sira da la duméniga quan' che y veń a balà i juwinòtt e i tušann. E ishì cunt un zik da shcür e ciar y sa pizìga sü anca lur e wia che sa wa".

I ròp che y cüntawa sü 'ntant che sa crumpàwa par fágay crumpà, al ga cüntawa sü quìi bajanàt par fay rit e 'ntant i dónn y crumpawa. Al na diżéwa: "Viñìi jó a na quai fèshta in dal mè cròtt che wa paghi da béf". Dòpu shti dunétt y sa metewa drée a na e shciau. E dòpu, quan' che y sa truwàva, i dónn y sa diżewa: "L'hét crumpada la lümm, Nana? Y ewa béi fòrt ishta wòlta chì parchè quai wòlt y sa shcüsha sü in dal tucày". I lümm y ewa jemò béi e fay da fèr. L'ewa redunt cunt un canarèll e 'n maneghét cunt un carpìn par tacala sü.

Al *cuwerciàtt* l'ewa quél che'l vendéwa damò i cuwèrc di püñàtt, di padelìn. Al gh'ewa 'n fil da bordión e la metéwa sü 'shpala, e 'l filawa dént tüc i cuwèrc, shfilzàa 'n da la güja, e pö 'l jirawa 'l paés e 'l wužawa: "Al cwerciàtt, al cwerciàtt!" parchè 'l gh'ewa la paròla [pronuncia] divèrsa da la nòsa, dal nòs parlà e cusa na wendéva. Al cuwerciàtt al metéwa là 'l còll un burdión da quìi gròss shturjüü sü cum'è un O, o pür ün da quìi sérc che gh'ewa là in di bótt e ga 'nfilawa dént tüc i sö cuwèrc grant e pinìn. Pö dòpu 'l nawa 'n ǰir e 'l diżewa: "Al cwerciàtt, al cwerciàtt!" Y dónn y nawa fö a crumpay, y nawa fö cun la püñata a müšüray sü e 'lùra dòpu y la crumpawa. Al veñéwa d'invèrnu, dicémbri, jenàr e febràr, e dòpu 'l za fermawa dént in di cà che gh'ewa cunfidensa a manj∞à quai còss da còlt.

I cuwèrc y ewa da tòla. Ga n'ewa da quìi grant, da quìi pinìn e da quìi da mèz a mèz. Un pùu al wužàwa "al cuwerciàtt" e 'n pùu

"gh'è chi 'l *tulée*". A gh'ewa i tulìn da la caŝèra che y ewa da tòla. Quai wòlt quan' che sa riwava là, ga n'ewa düü o trìi, anca cinq in tèra. Ilùra sa gh'ewa sempru présa parchè y duwéwa na 'n cà a fa la menèshtra e quai wòlt sa ga peshtàwa dent i pée ishì, "Tóca a mì a bütà jó", e magari cul pè sa picàwa dént in dal sedèll. E 'l caŝée, "Shtée aténti, parchè se rúmpuf al tulìn al páguf vi òltri, mi al paghi miña". In dal picà dent al pè al fawa dent 'na bòrña e quéla dòpu büŝöñava dágala al tulée par jüshtàla e se l'ewa granda, in dal picàla föra la sa rumpéwa e ilùra büŝöñawa métala là na pèza da tòla par jüshtàla.

Al cuwerciàtt, wün l'ewa da Lüca, al ga l'ewa dìi cun la mia Mamm: "Sum da Lüca". E la g'ha dìi: "Pòr'ómm, véñuf da Lüca?" che l'ewa 'n ómm un pùu 'tempàa, un pùu véc. "Wurée quai còss da còlt da béf". Parchè l'ewa la matína présht, e quìi jént lì y nawa 'n ĵir par vént i sö cuwèrc. E ilura lüü 'l g'ha dìi: "Bashtaréss un zik da win in d'un bücér, che'l tira sü püsée da la ròba còlda". E ilùra, 'na quai wòlta la mia Mamm la diżewa: "Che'l guarda, quél lì pòdi miña dávan, parchè a ga n'hu miña 'n cà". Parchè ga l'ewa dìi 'l mè Pa: "Dágan miña da vin, parchè quel l'è 'n vizi, l'è miña 'n büŝöñ dal còrp".

Al *mañán* al riwawa in paés oñi quindas dì. Al metéwa jó i sö arnés in piaza e pö al fawa sübat al ĵir dal paés a wużà, "Oh 'l mañán, dónn, gh'è chi 'l mañán". E i dónn y nawa föra e y diżeva, "Ilùra sìi chi 'n piáza?" "Si". "Ilùra ariwi jó cun la puñáta" e magari la gh'ewa sha anca 'l padelìn e 'l püñatìn dal café e la padèla da la fügàsha. E quan' che l'éwa jó che y ga y a dawa la ga diżéwa, "Jüshtémay pö bée, neh mañán, che l'ültima wolta al padelìn al gh'ewa dent emò un bujìn e m'ha nay föra tüt l'òli, che m'ha ciapàa sü al fök e hu capìi che gh'ewa 'l bujìn par quél, parchè gh'ewa l'òli che'l tacàwa". L'è wera quéshta, che ma l'ha cüntada la mia Mamm. E 'lura lüü al ga diżewa, "Shtée pür cèrta, shura, che va fu 'l lawurà in ùrdin. Sarùm miña shtay mi, sarà shtay quél da Purléza, parchè i Cavarñìn y 'ngana miña".

Dòpu al ga diżéwa, "A gh'hìi sü 'n brashét da léñ?" Intant che la veñéwa sü a tö i léñ al preparawa 'l böc, al tiràwa quatru o cin' sass, pö 'l fawa jó un böc ishì. Al tiràwa sü la tèra, zhgavezàwa i leñét e pö 'l nawa dént dal Bariéta a fass dà 'l sufiét, ma nüm ga

ciamawum al 'bufét'. Quan' che l'éwa bèl piz al metéwa là la püñáta sura 'l fök e pò 'l gh'ewa 'l zo shtañ e pö 'l teñéwa la püñáta da dent e da fö, cunt i martéi al fawa ishì e 'n d'è che gh'ewa 'l böc, 'n d'è che gh'ewa róta la püñáta al ga peshtàwa dént al shtàñ. E dòpu lüü 'l gh'ewa cum'è 'n òli che 'l gh'ewa lì un shtrash, la puciawa dent un pùu 'n da shtu òli e la metéwa sura in d'è che l'ewa shtañàa. Y a metéwa lì tüc urdinàa che dòpu i jént y nawa jó a tö oñi d'ün la sua e y la pagawa quél che'l ga cercawa. La püñàta, se sa wöö, da dent la sa shtaña, se sa wöò nò la sa shtaña no. Al mè Pa al fava shtañà la püñàta 'n d'è che fawum la menèshtra e 'l padelìn 'n dùwa che fàwum dént la fritüra, quél l'ewa shtañàa anca lüü. Al pariöö da la pulénta al ma la fawa zhgurà, e'l diwentava d'òr cum'è na véra.

Al *sejunàtt*: quél che gh'ewa al sejón da la bügada e i séc [sing. séja] par dak da béf ai béshti, rótt ga y purtawum jó 'n piaza e lüü 'l lawurawa jó 'n piaza e büšöñawa dak anca l'ass da mét dént par jüshtàl, parchè lüü gh'ewa sha damò i fèr da lawurà. A l'ewa da là da la Cavarña quél lì. Y ewa tüc umanétt ishì, d'invèrnu y nawa pö 'nturnu a cercà da guadañà sü 'n quai còss.

D'invèrnu presémpiu al veñéwa a nuwémbri e pö 'l veñéwa in marz parchè y duwéwa fa jó par ishculdàss in piaza parchè d'invèrnu a gh'éwa la néf e ilùra y shtawa a ca. D'autüna y veñéwa püsée shpéss. D'ishtàa y veñéwa püsée da rar parchè y nawa anca wia a segà. Che quai wòlt al veñéwa anca sha a segà se y la cercawa. Péna che y riwàva y metéwa jó i sö arnés, i sö fèr, la fòlc, un segülìn, 'na reseghéta, y gh'ewa dént anca la réšiga dal fèr, parchè quai wòlt y duwéwa rešegà i sérc da fèr che y ga metéwa in jir a la séja o 'l sejón. Quai wòlt y ewa sha anca in düü grant, quai wòlt l'ewa da par lüü. Al metéwa sü 'na séja 'n pùu pinina i' shpala e pö 'l jirawa 'l paés a wužà, "Oh 'l sejunàtt, dónn, gh'è chi 'l sejunàtt". Dòpu i dónn y la ciamawa e y ga dižéwa, "Guardée g'hu chi quéshta. La ma par miña tan' róta". "A va cunvéñ a fala parchè adèss al zu miña quan' che véñi ancamò 'n'òltra wòlta". "Bée, shcultée, Juwanìn, fémela pagà 'n pùu püsée pòk". "Ma shcultée, shpuša, l'ass tóca métal dént intrék". Al ridéwa 'n zichinìn, pö, "Mah sì, tacarém bée miña lit". Prima 'l ga dižéwa, "Ga'l miña sü 'l Santìn 'n quai tòk d'ass, parchè chi shi y ha miña nemò purtàa da

lawurà e ilùra ma par da miña végan chi da quìi che va béе". Se quél che ga purtawa l'ass al gh'éwa 'na séja pinina, se'l vanzava 'n tòk d'ass ga'l metéwa sü a n'òltra. Pö 'l ga diżéwa magari cunt al Santìn, "Guarda che hu ciapàa un tòk dal tò ass e ga l'hu mettüü dént in da la séja dal Cèls". Al ciapawa l'ass e la shquadrawa a la larghéza da la séja e pö al ciapawa 'l fulcìn da lisàl jó un pùu püsée. Dòpu al ciapawa la séja e 'l picàwa fö quél rótt e 'l metéwa dent quél nöf. E quai wòlt l'ewa miña damò jüsht e 'lùra al tirawa fö quél lì e següitava a lawuràl fin quan' che'l nawa béе.

Gh'ewa damò 'l *cadregàtt* che l'ewa 'n bèl juwinòtt, un bèl fiöö. Al cadregàtt l'ewa da Purléza. Y la ciamawa 'l Natalìn. Al wużawa: "Al cadregàtt". Al fawa i cadrék ma par fay y duwéwa dak al léñ. Al gh'ewa sha tüc i fèr da lawuray e la paya par impaiyày, miña la corda faya, al gh'ewa i fass da paya e lüü la shturjéwa da meń a mań. La paya l'ewa lónga ishì [circa 1 metro] al bañawa i dìi, pö la shturjéwa e la juntàva dént e l'impayàwa tüt inséma, e dòpu 'l nawa 'nnanz a fa la cadréga.

Ga n'hu chi wüna che la g'ha püsée da utant'ann e l'è emò sushteñüda. L'ewa sha dó o tré wolt a l'ann. Al durmìwa là 'n cà dal Juwanín di Carón che 'l gh'éwa na camaréta che l'ewa 'n büjigàtul che lüü 'l pagawa nagótt. Al durmìwa dent lì par düü o trìi dì e in pagamént al ga fawa 'na cadréga.

Al *muléta*, mi su pö miña quan' che'l veñéwa, al gh'ewa sha la dóna e sètt o wòtt fiöö, cum'è i zíngar adèss. Al durmiwa in da l'èra dal Cecàsh, che l'ewa grant e gròss e 'l gh'ewa sha 'na barba lónga e lur y ga ciamawa 'Cecàsh'. Al mulàwa da tüt: curtéi, fòlc, fulcìn, següü e segürìn. Una wòlta che ga l'éwa dìi cul mè Pa [della pronuncia diversa da quello del 'sejunàtt'] al m'ha dìi, "Mah, al ga wörarà ishì". Al gh'éwa 'na furcéla da léñ cun dent la möla che la jirawa cunt un tòk da ass che 'l ga metewa sü 'n pè e la fawa na. E sü 'n shima a quìi düü léñ gh'ewa là i asét e lüü tacawa na shcatuléta che gh'ewa dent un böc che veñéwa jó 'na góta d'aqua oñi tant.

I *shpazacamìn* y ewa pòri jént vishtìi malamént da füshtañ, tüc négri, pién da calìjna. Al nawa 'n ǰir e 'l gh'ewa sha 'n tuśét da déż, dódas ann e la mandawa sü par al camìn e quan' che l'ewa sü 'n

shima 'l duwéwa wuẑà: "Oih, spazzacamino!" Pòri fiöö e dòpu 'n dal viñì jó che 'l fawa, cunt una shcuwa da fèr al shcuwawa fö 'l camìn. Y veñéwa jó che'l sa capiwa pïü da fiöö che l'ewa e pö 'l pò pensà che shtat che'l veñéwa jó dal camìn. In dal viñì 'n jó al gratawa tüt al camìn. Al fawa tanta da quéla calìjna! Y gh'éwa 'n parlà che 'n tra da lur sa capiwa miña cusa y diẑéwa.

Al *shilàtt* al veñéwa a tirà sü quìi tuchétt da shìla, mucétt che y vanza quan' che y piza i candél i jént. E 'lura y pasawa sha anca chi 'n ca mia parchè y séwa che lée la fawa la shìla. Y nawa là anca 'n ca da la mamm Nén e crumpawa shtu shìla e 'ntant y shquatrinàwa quai còss.

Y ewa cum'è rudèll fin, culùu da l'òr, che la tirawa föra cinq o sés da quii rudèll lì, quai wòlt na fawa anca sètt o vòtt.

Al shilàtt al veñéwa 'na wòlta a l'ann in primawéra. I avìc y a fawa murì d'autüna quan' che y eva finìi da lawurà. Par fay murì y shtupava tüc i büzhét che nawa dent i avìc a purtà 'l so manjà e ga metéwa sótt al sòfrik, pö y la pizava e y muriva sott al füm dal sòfrik.

Gh'ewa 'l *materazzée* na wòlta. Al veñéwa 'n primawéra. al deshfava al materàzz, al metéwa pö la lana 'n tèra, al nawa jó in jinöc e cun düü bashtón la shcartashàva e dòpu 'l za metéwa drée a métala dént in da la födra e pò 'l cüẑidéwa la födra e dòpu y la punciawa oñi tant par miña lasála shcapà. Ma 'l materazzée al veñéwa pòk parchè y ga na dawa pòk da lawurà, parchè y gh'ewa damò un léc sól cun la lana che l'ewa 'l léc matrimuniàl, parchè che jügàva nel léc y ewa damò i véc. I fiöö y durmiva in sü 'na fridìga (un sak grant) faya da putöc da quìi dal cànuf, e lì y la 'mpieniwa da föy da carlón e metéwa dent i fiöö a durmì. E dént in da la fridìga y ga lasava quatru böc un pùu grant in d'è che ga y cashawa dént i maň par wulzàgala sü par fak sü 'l léc ai fiöö. E l'ewa bèl a durmì in da quéla föya lì e ga diẑéwa a la mia Mamm, "Lásum na sü a durmì 'nzéma a la Juwanìna", parchè ma piaẑéva a durmì in da quel léc da föya.

Da quìi che y vendéwa o y crumpàwa e che y truwàva in cà i dónn, cum'è 'l shilàtt o al caneshtràtt, i riwàwa vèrs a sìra parchè y séwa che i dónn y ewa in cà a fa i menèshtri.

L'*umbrelàtt* al veñéwa da tüc i shtajón, però al veñéwa püsée d'autüna parchè cuminciava 'l temp brütt. Al fawa 'l ǰir dal paés a wužà: "O dónn, gh'è chi l'umbrelàtt". Ilùra i dónn y nawa föra sü la pòrta e y la ciamawa e y ga dawa l'umbrèla e lüü al nawa jó 'n piaza da fö da la porta dal Bariéta, al sa setawa jó lì a jüshtà i umbrèll. Dòpu i dónn, lónk a la jurnàda, y nawa oñi d'üna a tö la sua. I umbrèll y ewa tüc négri, una wòlta ga n'ewa miña da umbrèll fiuràa cuma 'dèss. Adèss al sumèya a 'n jardìn quan' che gh'è 'n ǰir i jént cun l'umbrèla vèrta, parchè y è tüc fiuràa. Al veñéwa da Mundràk, un paesìn visin a la Cavarña. Quan' che y gh'ewa nagótt da fa 'n campaña y veñéva da fa 'n quai còss da guadañà na quai palanca.

Al *limunàtt* al veñéwa anca lüü sha 'n setémbri. Al gh'ewa sha la cavàña di limón. "O dónn, è riwàa 'l limunàtt par fa la limunàda fréshca e jelàda: un quatrìn al bücér, l'è la pisa d'hier". Al jirawa e i dónn y nawa föra a crumpà 'n limón o düü, segun' cuma y pudéwa. Al veñéwa d'un paesét visìn.

Quél di shtrash al wužava: "*Shtrashée*, anca shcarp rótt a töghi sü se ga n'hìi da damm". Al veñéwa da tüc i uràri quan' ch'ewa finìi da segà 'l fée, da tö sü i patáti e a primawéra. Al gh'ewa sü la balanza i' shpala, quìi balanzétt da trìi cadenèll, e dòpu al tirawa 'l punzée [romano] ishì e 'l dižewa: "Y è trìi kili" e 'lùra y ewa trenta ghéi. I shcarp y ga y a dawa par nagótt parchè y ewa tüc rótt e ga fawa 'n pieže a purtay wia.

Dopu 'l nawa, al töghéwa sü 'l zak di shtrash e pö 'l nawa. Quai wòlt al gh'ewa sha 'n ásan e i jént y ga dawa un pùu d'èrba da manǰà a shtu pòru asinèll. Lüü 'l za fermawa lì 'n 'Via Dòr', al purtawa là tüc i sö shtrash e y a metéwa dént in di sak e pö y a töghewa sü 'shpala, quan' che'l gh'éwa nemò sha l'ásan e pö 'l náwa. Y ewa tüc 'n pùu vejétt quìi pòri jént che náwa a cercà sü e vént.

Inséma al tulàtt e a quìi òltri che nawa in ǰir a vent un pùu da tütt gh'ewa anca *quél che crumpawa pèll da cunìli e pèll da gatt*. Al jirava dó wòlt al més tüt l'ann, tüc i més lüü l'ewa sha ma d'invèrnu al veñéwa püsée da shpéss parchè i juwinòtt i rincašàwa da la Zhvízzera e d'invèrnu y fawa un pùu da baràca e y cupawa gatt, y fawa pushéna e y nawa d'acòrdi cinq o ses inséma. Quìi che

y gh'ewa la murùŝa y ga diżéwa, "Ti ta fée cöż al gatt e dòpu shtasìra véñum a manĵàl e fém baràca, bálum e cántum". Quai wòlt y la fawa in salmì e quai wòlt y la fawa aròsht. Mi n'hu mai manĵàa da gatt, però al mè fredèl Hermànn l'è shtay invitàa a manĵà. Y g'ha dìi, "Véñ ishta sìra in cà da la Juwanína, a fém cöż al cunìli e fém una bèla baràca". E lüü al g'ha dìi, "Ma chi ch'a gh'è pö 'nzéma?" "Al Danièl, al Furtunàa, al Silviu, al Ri" e'l g'ha dìi, "Saràl pö miña un quai gatt?" e lüü al g'ha dìi, "Ta sarée miña matt a pensà quìi ròp chi", "Si, véñi vulentéra". "Ai nöf ur sìat prunt che ta ciámum cunt'una cifulàda", "Ma ga n'è là da tuŝànn?", "Ta'l sée che quìi y manca mai". E ishì l'è shtay. Lüü l'è nay. Ai nöf ur y è pasàa a cifulà e 'l g'ha dìi cul mè Pa, "A wu manĵà cunìli là 'n cà da la Juwanína. E'l mè Pa al g'ha dìi, "Par i vündas che ta sìat a ca, parchè la Mamm la vöö serà i pòrt lée", "Oh, ma shtasira fém un pùu da baràca" e i òltri y ha cifulàa emò e lüü l'è nay. "Ciau, ciau" y s'ha truwàa, y è nay a shéna, y ha manĵàa, l'ewa prunt e l'ewa bón. Al cunìli l'ewa fay in salmì e tüc y s'ha mettüü drée a manĵà cun bóna wöya e y ha manĵàa tütt. Quan' che y ha finìi y g'ha dìi, "Sha, Cícci, cun l'armónica sóna che bálum". "Al prim bal mi l'hu fay cun la Rita. Ma sum drée a balà, 'gnau' da chi 'gnau' da là e ga diżi cun la mia balerìna, 'Ti, y móña [miagolano]', e lée l'ha sa metüda drée a rit. Ilùra hu cuminciàa a sushpetà, 'Vöt vedé che inveci dal cunìli y m'ha fay manĵà gatt?' E m'ha cuminciàa a métas in mòtu 'l shtòmik e sum nay föra e hu tray sü. Y sentiwa che mi ürlava [avevo conati] a tra sü e sum ishtay maa da murì. Quai d'ün y ridéwa e quai d'ün y s'ha mettüü drée a damm café, limunàda".

Un'òltra wòlta che y duwéwa fa pushéna in cà da la Terésa, al Danièl al g'ha dìi: "Damm cià, Terésa, péna 'n tukét che wöri vedé se l'è bón al cunìli aròsht" e le ga n'ha day un tukét. E lüü inveci da manĵàl lüü, al gh'ewa lì 'l gatt sü la cadréga a durmì, e 'l gatt, péna che l'ha sentüü l'udùu l'è saltàa jó e l'è shcapàa e'l z'è pìü wisht. La Terésa la s'ha metüda a rìt e lüü l'ha capìi che l'ewa gatt. Ilùra al g'ha dìi cun la Terésa: "Dik che mi shtasìra sum ciamàa dal síndik e pòdi miña viñì sha a pushéna", parchè 'l wuréwa miña manĵà 'l gatt. Ilura lée la g'ha dìi: "Par l'amur" che la wuréwa pö dì da miña dìgal ai òltri.

Parchè una wòlta chi a Shcaria i cunìli y a manĵawa i famigli, invéci quìi che y fawa pushéna y manĵawa i gatt parchè 'l cunìli se

y wurewa fà baráca y duwéwa crumpàl. Y ga n'ewa miña da sòlt e y cupàwa 'l gatt. Cum'è na wòlta ga mancawa 'l gatt a l'Awucàt e y ha fay pushéna al sábat e wün al g'ha dìi, "Shur Awucàt, l'è viñüü a cà 'l zò gatt?", "No", "Hiersìra y ha fay pushéna e sarà'l miña shtay al zò gatt?", "Se füss sicür che y m'ha manjàa 'l mè gatt in da quéla pushéna a ga pianti 'n prucéss. Ma ga sum ishtay aténtt a quel lì di pèll e l'hu anca ciamàa 'n cà, 'Gh'het miña 'na quai pèll d'un gatt róss da damm?' e lüü 'l m'ha dìi, 'No, la m'ha mai capitàda', ma l'è taiyàa [furbo] quél lì püsée da mi". Al gatt par miña fal sentì da salvàdik y la metéwa trìi dì sótt a la néf.

Che y manjàwa i gatt l'è sicür parchè y na vendéwa i pèll. Quél che y a crumpàwa al nawa in jir in paés e 'l wužava, "Pèll da gatt, pèll da cunìli par fák i pelìc ai pòri jént". Lüü 'l ridéwa a dì sü quii ròp lì. Quan' che y a pelàwa y tacawa sü 'l cunìli o 'l gatt a düü ciòo, y taiyawa i gamp da drée cunt un curtelìn, y ga fawa un jirét inturnu e pö y ciapava la pèll e 'l veñéwa jó tütt, al za pelàwa, reshtàwa 'ndrée damò 'l cò, che quél ga wuréwa al curtelìn e nak a drée a zik a zik a pelàl parchè gh'ewa i uréc e i ganàss, 'nzóma al reshtawa miña lísh da tiràl jó e y duwéva pelàl a quéla manéra lì. Quai d'ün y la pelàwa parchè y la teñéwa da cünt parchè y fawa 'l bröö da fa dént al rišòtt e quai d'ün invéci y la lasawa tacàa a la pèll e quan' che veñéva quel che tirawa sü i pèll al ga taiyawa via 'l cò. Al za fawa dà un martèll e 'l la peshtava e pö ga la dawa ai gatt da manjà. Al na dawa 70 ghéi par al gatt e 50 par al cunìli parchè l'ewa püsée pinìn. Quìi di gatt y ewa béi grant.

Cantashtòri

Un sabato sera al tramonto del sol
fundavasi una barca sul Lago Maggior. (Vedi 'Canzón da cantà')

Quéla lì l'ewa wüna da quìi che cantawa i cantashtòri par i shtrat. Al gh'ewa sha 'n tušét che 'l mandawa dént e föra di cà a cercà la carità. Chi ga dawa 'l paň, chi ga dawa 'n suldìn che l'ewa un seŝìn [un centesimo]. Chi ga dava 'n tukét da furmay, chi ga dawa magari 'na shcüdeléta da süpa. La mia Mamm la ga fawa quasi sémpru la süpa bèla còlda, par ishculdàk jó 'l shtòmik. La dižéwa: "Pòri jént anca lur. Y g'ha miña da lawurà la campáña, büšöña che y sa ránja

a na quai manéra anca lur par manjà 'n tòk da pan". E 'shì nawa 'nanz la vita.

Y weñéwa, presémpiu, in primawéra lì drée al més da mác, e dòpu y cuminciawa a nuwémbri e y nawa dént in di casìn a durmì. E shti pòri umétt y diżewa: "L'è püsée bèl da nuwémbri parchè sa tröwa dént al fée, e sa shta bei còlt!". A ga n'ewa wün che sa ciamawa Jenàr che veñéwa sémpru sha chi da la mia Mamm a durmì, parchè l'ewa capìi che l'ewa 'na bóna dóna da cör. Y veñéva da luntàn a pè, chisà quanta shtrada, Jesü, Maria! E quan' che y cüntava sü quél che y pasava par viñì a guadañà 'n ghèl par dak da manjà ai fiöö, ga veñéva fina i gótt d'aqua in di öc.

La sìra la ga dawa sémpru 'na bèla shcüdèla da minèshtra còlda a lüü e 'l zò tušét che'l gh'ewa sha. E 'l tušét al gh'ewa 'n quai sètt'ann. E la mia Mamm la ga dawa sémpru 'n trepuntìn da quarciàss. Y durmíwa la'n casína sura la shtala di wak, 'n dúwa gh'è dént al fée. La matína che lée la gh'ewa i wak, la mulcéwa 'n pùu présht e la ga fawa pö 'na shcüdèla da café e lac cun jó [ma pronuncia giò] al pan che la fawa lée 'n cà. E quan' che'l nawa wia al la ringraziàwa e'l ga diżéwa: "Bóna dóna cum'è lée sa 'n tröwa p^{i}ü, parchè lée la capìss pròpi cusa l'è la mišéria". E quai wòlt la ga dawa sü düü öf, di wòlt che'l truwàss miña da manjà ura da mizhdì, parchè miña tüc y ga na dawa.

Al diżéwa: "A sum d'un paés da quìi part föra da Sawóna". Ma regòrdi p^{i}ü 'l nóm. E quant la mia Mamm, magari la cözewa i cashtéñ a la sìra la ga 'mpieniwa i sacucétt da quel tušét e ga diżéwa: "Intant che ta pásat la shtrada ta 'n manjat sempru 'na quai wüna. Ishì ta pása la fam". Al tušét al sa ciamawa Pliniu. E la ga ciapawa in man i sö manìn e la ga diżéwa: "Cara, cúma ta gh'hee fréc!". E 'na wòlta al gh'éwa sü i braghétt rótt e 'l piuvizhnàwa, e la g'ha dìi: "Tíray föra, cara, che ta y cüżìsi 'n pùu, che 'shì a ga wa miña dént al fréc!" E 'lùra 'l zò pa al g'ha dìi: "Ma si, bóna shura, a ma fìi 'na carità anca lì". E 'lùra la mia Mamm l'ha ciapàa 'l tusét e l'ha mettüü dént in d'un shàll parchè l'ewa biótt: al gh'éwa sü nanca i müdandìn. Pòri jént una wòlta! Lée la gh'ewa chi düü tušón, e l'è naya a tö dó para da müdand da quìi. Y ewa 'n pùu grandìn ma y ha tiràa sü anca shtéss, e dòpu la g'ha mettüü la sua péza in di braghétt rótt e pö al ga y ha mettüü sü. E quél ómm l'è nay jó 'n jinöc: "Sìi püsée che la sua mamm!". E la mia Mamm

la g'ha dìi: "A l'è miña carità, a da wia damò 'n tukét da pan, ma anca da ütass se gh'éwa 'n quai büšöñ". E 'l g'ha dìi cun quél tušét: "Regòrdala sempru quéla shura chi, guárdala ben in facia". Al parlawa 'l dialètt di sö part. Però tanti paròl y sa capiwa. E quan' che l'ewa lì sü la pòrta che'l nawa, par salüdámm emò parchè l'ewa pién da magón, al parlawa miña, al fawa ishì cun la man. Al sunàwa 'n cifulìn da léñ che l'ewa grand ishì [40 cm.]. Prima y la sunawa e pö al cantawa a wuž ráuca parchè l'ewa véc, a füria da cantà la ga nawa anca jó la wuž. E i jént y veñéwa föra; chi ga purtawa 'na ròba, chi ga dava quel'òltra. Chi ga dawa 'n marsinìn, chi ga dawa 'na camìža. La mia Mamm la ga fawa sémpru cambià i culsétt e quìi rótt y ha bütawa là sül fök. Lüü 'l gh'éwa sü i shcarp tüt rótt, la ga dawa tanta ròba par quél tušét. Però pudéwa miña purtàn tanta.

Shfružadùu

Quai d'ün y shta sü a cüray e quan' che y ewa jó a met jó i ròp visìn a la pòrta y ga bütawa jó quatru o cinq sedéi d'aqua e y a cushawa cum'è pedüü [peduli] tütt rótt. I pedüü y ewa fay da sak e y a metéwa sü i shfrušadùu par na a shfrušà [contrabbandare] i' Zhvizzera. Tana! Y ha da na shfrušà cui shcarp, ga 'n vö dó o tré para par nòc sü par i brik e jó par i brük, in mèz a tanti sükétt e sükòtt insóma. Oñi pè l'ewa 'n zak, y la dupiawa dent tanti wòlt parchè la furmàss 'n pùu da söla, se da no sa faréss màa ai pée. I guadañawa miña asée, quél che y ciapawa a l'éwa 'l shtellón [spallone], y ga ciama, che fawa la shtrada. Parchè quél l'ewa püsée 'n perícul che y shfružadùu, parchè lüü l'ewa da nànz. Lüü l'ewa luntán, cum'è da chi jó 'n piaza, e 'l fawa 'n zeñàl cun la bóca. Se l'ewa líbera la fawa a 'na manéra e se l'ewa infeshàda y la fawa a l'òltra. Se l'éwa infeshàda lur y sa setawa jó tüc in d'un cìtu, cìtu e finchè 'l shtelón y ga fawa miña 'l zeñàl da véss líbera la shtrada, lur y sa muwéva miña. Da shtelón n'è shtay ishì cupàa, un trìi o quátru che cuñuséwa mi, parchè y pasawa anca sü da la mia Shagga, la mia casìna. Y ma fawa séñ da fa cìtu e ma dižéwa: "Shura, wém via sübat. Shpécium la màchina che la cárga i sak", e che la riwàwa fin'a l'Anjel Cüshtòdi e pö 'l padrón l'ha cifulàa e lur y ha mettüü sü la sua bricòla ishpala e y è nay jó finchè che l'ewa jó la machina. In d'un shtralüsh [lampo] y ha cargàa la

machina. E ma dawa pö 'na quai ciculáta, e quai d'ün ma diżéwa: "Bèla tusa, la diża sü 'n 'Ave Maria', da pudé riwà a cà". Pòri fiöö! Parchè dòpu wün al m'ha cüntàa sü, parchè mi ga diżéwa: "'Dèss si fö da perícul" e lüü al m'ha dìi: "Shura, la máchina la pòrta fin'a 'n tòk, parchè intant pásum al paés, e pö hém da turnà a purtàla ancamò fina'l Boffalòra". I bricòll y ewa péna lark ishì, ma y ewa wólt. Da l'ómm che la purtawa ishpala pasàwa sü emò tant ishì (50 cm.). Pòri juwinòtt!.

Un fiöö d'un mè segadùu, che'l sa ciamawa Caliméru, da quìi segadùu da la Cavarña, che'l veñéwa sha a segà al témp dal fée e shtawa chi vòtt o quíndas dì, l'ewa da quìi témp che gh'ewa miña da lawurà, al zò fiöö y l'ha cupàa quasi sü la pòrta da ca a Mundràk in Cavarña. La sua dóna la ga dìi cunt un òltru che weñéwa a Repöñ: "Interèsat in dúwa che gh'è al mè ómm a segà, che l'è sü da la Lina e dik la režón, che dòpu dumàn a gh'è 'l füneràl dal tus che y l'ha cupàa i burlàndi, che l'è reshtàa dént mòrt a la Val da l'Infèrnu.

E 'n da quìi trincéi lì che sa nawa a fa léñ hu truwàa dó bricòll da quìi di shfružadùu, y éwa da wün da Shcaria che l' éwa lì shcundüü a cüráy, parchè l'ewa dì. E lüü 'l m'ha dìi: "A y è mé, vèh! A sum chi a cüráy parchè dal dì sa pò miña pasà, che y na ciapa i burlàndi, di wòlt y ma y a purtàss wia quai d'ün, e shta sira fém al viác in Tremezìna". Lur i ciapawa quél tant e y purtawa föra la ròba. Y éwa cumandàa, y gh'ewa 'l zò cap.

Y pasàwa anca là sü 'n Shaga parchè l'ewa 'n sìt un pùu shcundüü e quan' che nawa sü a dak da manjà ai galìnn, quai wòlt y truwàwa sü e y ma diżéwa: "La ciapa miña pagüra, siñurìna, che nüm ga fém nagótt. Sém chi a shpecià 'l cap che'l riwa cun la máchina e pòrta via la ròba". E mi g'hu dìi: "Assolutamente wöi p[i]ü che véñuf chi 'n sül mè, parchè dòpu, magari na quai shpia y ga dis che mi va téñi a mañ!" E ilùra lur y ma diżéwa: "La töga, siñurina, quéla ciculatina chi". N'hu ciapàa un sètt o vòtt. E quan' che turnawa 'ndrée a 'ncuntrava magari 'na máchina e y ma diżewa: "Siñurìna, l'ha visht nisün sü da chi?" "Si, hu visht un bèl juwinòtt" e ridéwa anca mi. E quan' che l'ewa lì a la capeléta da l'Anjel Cüshtòdi al cifulàwa con düü dìi dént in bóca, e l'è cum'è 'na curóna che veñéwa jó, 'na trenténa. Y cargàwa la ròba pö y nawa. Ga n'éwa dént wün che tusìwa tant e g'hu dìi: "Shta a cà ti,

che ta wö be murì?". E lüü 'l m'ha rishpundüü: "A g'hu a cà la mamm malàda" e l'ha p'ü dì nagótt, pòru desèrt, l'ewa lì trisht in fácia: "Büsöña che ma ránja".

I furnažée

In primawéra la mia Mamm la cercawa i furnažée che y shtawa lì a Wèrna: gh'éwa 'na famiglia che y fawa i furnažée. Y ewa quátru óman che la gh'éwa dént a fa quadréi tüt l'ann.

La furnaž l'ewa ferma e i óman y fawa la sua jurnada a fa quadréi in di furmi che l'ewa düü par düü. La tèra créda l'ewa lì 'n dal pòsht, gh'éwa la cava da la tèra créda e l'ewa 'l fundu da la mia Mamm.

I óman y gh'ewa i sö ass e y a metéwa a secà in da la piáza süi ass. Quan' che y ewa sék y töghewa via quìi süč e y a metéwa da 'na part, un pùu da rént da la furnaž parchè dòpu y gh'ewa da cargàla. Y nawa dént a fa quadréi tüt l'ishtàa parchè gh'ewa quìi che y éwa da preparà la tèra créda mòla, y la 'mpashtawa, e quìi òltri düü che y fawa i quadréi.

Ai prim da nuwémbri prima che cuminciàss i shköl parchè fawa na dént i fiöö a ütà a cargà, al ga dawa dent düü quadréi 'n brash ishì a oñi fiöö, al nawa fin'a la pòrta da la furnàs e pö gh'éwa lì l'ómm che y a ciapàwa e via, al turnàwa 'n drée a ciapàn düü òltri, quìi lì 'n pùu grandéi, al Silviu, al pòru Türa, al Naa, al pòru Lüižón. Parchè i fiöö y la pagàwa miña, sa ga dawa damò un quai tòk da pan, che y è sempru shcanàa da la fámm, ga n'ewa sètt o wòtt par famiglia, pòri fiöö. Ga wureva düü dì par cargàla.

Dòpu i furnažée i shtupàva i bók cun la mòlta e lasawa damò düü quadréi d'una part par vedé quan' che y ewa còtt. Dòpu y ga fava sü cunt al brash, al furnažée püsée véc al ga fawa 'na cruž: "Benedìss al nòs lawurà, Crishtu Siñur!" E pö 'l pizàva 'l fök. Sótt a la furnaž gh'éwa trìi böc ishì, in fila, fay a uvàa, fay cum'è redunt ishì.

Y 'nviava 'l fök cum'è fu mi a 'nvià 'l mè fök. Pö y shtawa lì nòc e di, düü dal dì e düü da nòc parchè 'l fök al duwéwa miña murì: guai! Se 'l muriwa 'l ruwinava tüt.

A la sìra i jént, parchè y éwa mai vísht una ròba cumpáña, quatru o cin' da quìi grant cui sö fiöö y nawa dént a guardày, al shpetácul da quél fök, gh'éwa dént una braža òlta, parchè y ewa tòk da piant che y nawa dént. Y a preparàwa prima.

Y nawa 'nnànz vòtt dì, nòc e dì, e dòpu y shtupàva i bók lì a bass, y ga ciamawa i furni, e par un més ga nava pⁱü a la vèrsa (Y nawa pⁱü a vedél). Oñi tant veñéwa sha quél da Wèrna püsée véc, y dižewa: "Shura Lisa, hém da na dént a vedé cum'è l'è, a guardak dent?" Quan' che l'éwa còta y verdéwa la pòrta, y tráwa jó al mür che l'ewa shtupàda e ga metéwa düü léñ in cruž ishì cum'è dó piantòtt. Ga bütawa lì 'n föy 'n pùu grant francàa cui ram che gh'ewa shernìi sü: "Née miña dent parchè l'è emò periculùs".

Dòpu, quan' che l'éwa ura da métay via y ga dumandàwa a la mia Mamm: "Si, adèss y è còtt". Y veñéwa jó cunt al bròz cun sótt i böö o anca cun sótt la waca, quìi da Lanz, da Persótt, da Repöñ e da Wèrna. Y veñéwa da par tütt parchè gh'ewa miña da furnàs in quìi paés lì. Y a shparawa wia in d'un mumént parchè y fawa sü i cà, y jüshtawa i cà, y fawa tòk da mür. Crumpàwa i quadréi che ga wuréwa magàri cinquànta, cént, anca dés. La mia Mamm l'ewa lì a cuntrulà, o che la gh'éwa da fa l'èrba o tö 'n viac da léñ, ma l'ewa sempru dent. Duweva véss dal '10 che l'ha vendüda. L'ewa 'n Ing. Guidotti l'ha crumpada, e pö lüü la fawa miña 'na emò. L'ha töy püsée par quìi trìi surjént che gh'éwa dént che pö y g'ha fay l'aquidótt. A gh'éwa dént un öc pulìn y ga ciamàwa, che l'éwa 'n pózz. Gh'éwa dént una paciàca che se sa nawa dént sa prufundàwa jó. Y dižéwa ch'éwa nay jó tré wak. Dòpu y g'ha fay in jir una ciudénda parchè l'éwa periculùs di wòlt che ga nass jó un quai fiöö da quìi che nawa a cürà i wak.